

Неда Живак*

ПОСАВСКА РАЗВОЈНА ОСОВИНА РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ

Апстракт: Циљ рада је анализа и идентификација одлика посавске развојне осовине, детерминисање урбаних система и начина њиховог просторно-функционалног испољавања. Истраживање и анализа урбаних система подразумева детерминисање свих елемената геосредине. У раду су анализирани следеће просторне детерминанте: географски положај градова, природни потенцијали, просторна организација привредних и инфраструктурних система, просторни размјештај центара и просторних веза међу њима, густина и степен повезаности елемената система.

Кључне ријечи: Развојна осовина, урбанизација, урбани центри, функционално-урбани регион, инфраструктура

Abstract: The goal of work is analysis and identification characteristics of Posavska development axis, determination of urban systems and ways of spatial-functional presentation. Research and analysis of urban systems means determination of all elements of space. The following spatial determinants were analysed in the paper: geographic city location, natural potentials, spatial organization of economic and infrastructure systems, spatial centre diffusion and spatial connections among them, density and degree in the connection system elements.

Key words: Axis of development, urbanization, urban center, Functional Urban Areas, infrastructure

Увод

Интезивнији урбани развој на простору данашње Републике Српске почиње у другој половини XX вијека. Први градови настали су управо на простору посавске зоне, јер је овај простор због природних обиљежја и ресурса био најприкладнији за насељавање. Најзначајнији градови који чине костур урбаног система Републике Српске развили су се у долинама великих ријека тачније на контакту дна и обода Панонског басена. Развој карактеришу три фазе урбанизације:

- Прву фазу урбанизације карактеристише убрзан раст становништва и радних мијеста у граду, који је праћен стамбеном изградњом. У току ове фазе долази до интензивних

---

* Неда Живак, асистент, ПМФ Одсек за просторно планирање, Бања Лука.

промјена у унутрашњој структури градова, у начину искоришћавања градског земљишта и у социјалниј структури становништва.

- Другу фазу – субурбанизацију, прати ширење процеса урбанизације ван градских међа, односно долази до јачања просторно–функционалних веза града са околином што се манифестује стварањем урбано – руралног континуума.
- Трећа фаза је фаза дезурбанизације и карактеристише је дифузан размјештај становништва и радних мјеста. Дезурбанизација је процес тоталне децентрализације, у којој се највећи дио функција централног града преноси на околна насеља. То је уствари дифузна урбанизација и у овој фази долази до интензивнијег развоја просторно–функционалне градске тј. нодалне регије. Да би заправо дошло до процеса дезурбанизације неопходно је постојање агломерација. С обзиром да у Републици Српској нема великих агломерација ово је фаза која тек слиједи.¹

Основне карактеристике простора посавске развојне осовине Републике Српске

Глобално гледајући, овај простор заузима релативно повољну саобраћајну позицију у ширем простору бивше Југославије и у сјеверном дијелу Балканског полуострва. Посавска развојна осовина Републике Српске је у непосредном додиру кључних саобраћајних артерија које овај простор повезују са земљама Западне, Централне и Југоисточне Европе.

У физичко-географском погледу, простор представља подручје хетерогене структуре, у оквиру којег су врло наглашене географске зоне меридијанског правца пружања, које се међусобно разликују и као такве, пружају различите услове за привредно коришћење.

Истраживање и анализа урбаних система подразумјева детерминисање свих елемената геосредине. У раду су анализирани следеће просторне детерминанте:

- географски положај градова,
- природни потенцијали,

---

¹ Тошић Д, Крунић Н. (2004): Урбане агломерације у функцији регионалне интеграције Србије и југоисточне Европе (Оригинални научни рад), Географско друштво Републике Српске, Гласник, Бања Лука

- просторна организација привредних и инфраструктурних система,
- просторни размјештај центара и просторних веза међу њима,
- густина и степен повезаности елемената система.

Основна карактеристика просторне детерминанте географског положаја градова је заправо да су лоцирани у долинама ријечних токова (Бајић, 2002). У долини Врбаса развила се Бања Лука, у долини Саве Градишка и Брод, у долини Босне Добој, у долини Сане Приједор, у близини ушћа ријеке Дрине у Саву Бијељина, у долини Дрине Зворник. У наведеним урбаним центрима сконцентрисано је око 70% популације Републике Српске. Највећи значај за развој има долина Саве која се пружа сјеверним дијелом Републике Српске, правцем запад – исток, и представља сјеверну развојну осовину мреже насеља: Нови Град – Козарска Дубица – Градишка – Србац – Дервента – Брод – Шамац – Брчко – Бијељина. Ови градски центри имају интеграциону функцију, у контексту повезивања градова између Републике Српске и Републике Србије. Како су просторним плановима Републике Српске и Републике Србије, за главне инструменте равномјерног регионалног развоја и регионалне интеграције геопростора узети центри развоја и развојни коридори-осовине, поставља се питање њихове усаглашености. Усаглашавање развојно интеграционих процеса у Републици Српској и Републици Србији као дијеловима јединственог српског геопростора, условљено је развојем градова међу наведеним коридорима и центрима.²

Република Српска се одликује просторном хетерогеношћу када је у питању размјештај природних потенцијала (Етапни просторни план Републике Српске 1996). Просторни размјештај геопотенцијала веома је важан фактор који утиче на развој и размјештај градова. Посавска зона се налази на контакту дна и обода Панонског басена и управо се на овом простору налазе најзначајније резерве минералних сировина. Подручје Посавине располаже разноврсним природним богатством (угаљ, руде метала, неметални минерали, пољопривредно земљиште, шуме) које је више значајно са аспекта квантитета него квалитета. Ипак, уз рационално коришћење, ови ресурси представљају важан ослонац будућем развоју овог подручја. Узимајући у обзир постојеће природне услове за развој и концентрацију производних активности и могућност настанка већих

---

² Бајић Д. (2002): Градски центри развоја и њихов значај у регионалној организацији Републике Српске (Оригинални научни рад), Географско друштво Републике Српске, Гласник, Бања Лука

агломерација на простору РС издвајају се: Бањалучко подручје, Посавина и Семберија, долина ријеке Босне и Подриње.

Актуелна истраживања Урбанистичког завода Републике Српске о просторној организацији привредних и инфраструктурних система на простору Републике Српске указују на недовољну развијеност и лоше техничко стање, што се негативно одражава на укупан регионални развој и повезивање градова Републике Српске са градовима Федерације Босне и Херцеговине и Републике Србије.³

У просторно-структурној и функционалној организацији мреже насеља доминирају патуљаста градска насеља (до 10 000 становника).⁴ Насеља имају различит значај у регионалној организацији Републике и њених појединих дијелова. На први поглед може се рећи да урбану мрежу сијеверног дијела Републике Српске карактеристише повољан размјештај градских насеља, ипак детаљније анализе указују на супротно. На простору посавске развојне осовине налази се шест центара, у просјеку један центар на сваких 750 km². Подаци указују да урбани систем није правилно развијен, односно да токови урбанизације нису правремено усмјеравани.

На степен повезаности елемената урбаног система утичу демографске одлике центара посавске зоне. Општина Бијељина као субрегионални центар РС по последњем званичном попису 1991. године је имала 96.988 а према процјени из 2006. укупно 110.298 становника, Брод 1991. године 34.137, према процјени из 2006. године 20.591, Дервента 1991. године 56.489 а 2006. године 43.298 и Градишка је 1991. године имала 59.974 а према процјени 2006. године око 62.112 становника.⁵ Подаци указују на пораст броја урбаног становништва што је проузроковано различитим факторима: најприје усљед механичког прилива становништва (1991-1995) а затим политичким, социо-економским, културолоршким и другим промјенама.⁶

---

³ Бајић Д. (2005): Друмски саобраћајни систем као фактор просторно функционалне организације Републике Српске (магистарска теза), Београд

⁴ На простору Републике Српске издвојена су 23 градска насеља. Етапни План Републике Српске, Урбанистички завод РС, Бања Лука, 1996.

⁵ Статистички завод Републике Српске (1991. година)

⁶ Статистички завод Републике Српске (1991. година)

Функционална обиљежја

Како је простор Републике Српске захваћен интензивном урбанизацијом у другој половини XX вијека, неопходно је указати на кратак преглед њених развојних токова.⁷

До шездесетих година XX вијека БиХ је по привредној структури имала искључиво пољопривредни карактер, а по структури насељености била је рурална средина. Спор раст и функционални развој прекинут је шездесетих година, друштвеним опредјељењем да се привредна структура земље промјени јачањем индустрије. Постепеним развојем индустрије мјењала се привредна ситуација што је довело и до промјена у просторној дистрибуцији становништва. Интензивна урбанизација на једној и деаграризација на другој страни довеле су до пресељавања становништва из села у градове, што је праћено интензивним социо-економским, демографским, функцијским и физиономским промјенама насеља. Ови процеси одвијали су се у мањој мјери плански, а махом стихијски и спонтано, носећи са собом бројне последице.

Табела 1. – Показатељи развијености функцијске структуре посавских градова у 2001. години

	Ранг величине према броју становника	Број регистрованих дјелатности ⁸	Развијености функцијске структуре у процентима ⁹	Индекс развијености функционалне структуре у односу на Бањалуку	Ранг функцијске развијености
Градишка	7	69	34.32	51.8	4
Дервента	8	27	13.43	20.3	21
Брод	11	30	14.92	22.5	18
Бијељина	3	61	30.34	45.8	6

Извор: „Статистички завод Републике Српске”

⁷ Тошић Д, Крунић Н. (2004): Урбане агломерације у функцији регионалне интеграције Србије и југоисточне Европе (Оригинални научни рад), Географско друштво Републике Српске, Гласник, Бања Лука.

⁸ Број дјелатности у терцијалном и кварталном сектору.

⁹ Процентни удио броја регистрованих дјелатности у односу на максимални могући број.

У просторно-функционалној организацији сјеверног дијела РС издваја се један макрорегионални центар Бања Лука (центар првог реда), два субрегионална центра Бијељина и Градишка (центри другог реда), четири примарна општинска центра Нови Град, Козарска Дубица, Прњавор и Дервента (центри трећег реда) и три секундарна општинска центра Србац, Шамац и Брод (центри четвртог реда).¹⁰

У посавској зони највећи значај имају центри другог реда. Њихов утицај се испољава у Семберији, Посавини и Бањалучкој регији. У просторно-функционалној интеграцији сјеверног дијела РС ови центри представљају главне дијелове развојне осовине.¹¹

Значај центара трећег реда произилази из чињенице да су они главни фактори повезивања комплементарних подручија¹² са регионалним центрима (Бијељина и Градишка).

Центри четвртог реда представљају најнижу степену у функционалној организацији простора РС који чине мрежу насеља.

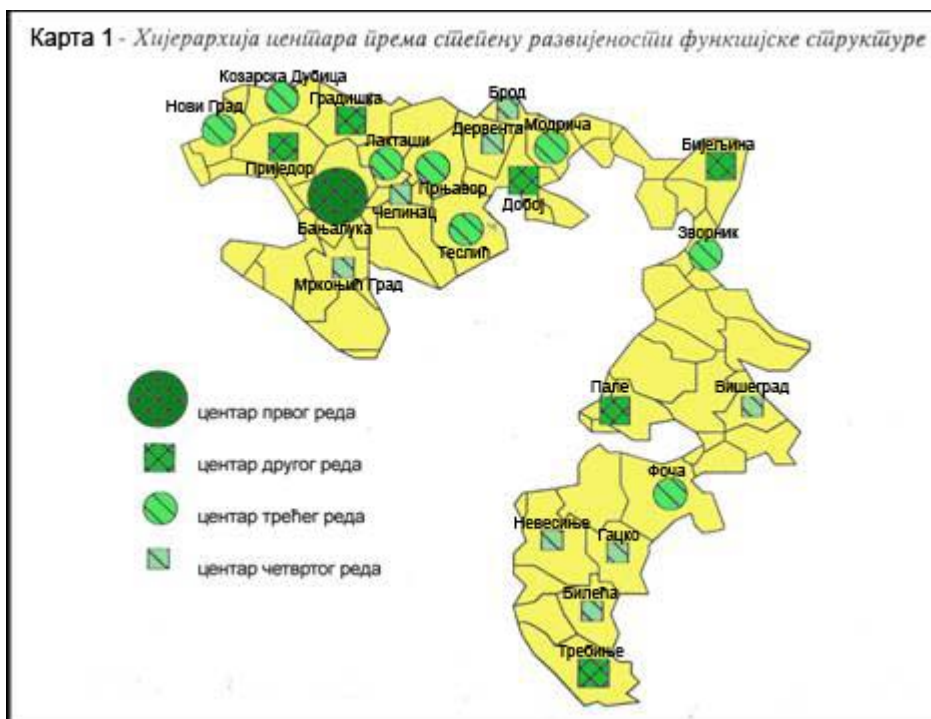
Табела 2. – Показатељи централитета и величине комплементарних подручија градова

	Вишак функција	Ранг према вишку функција	Број становника	Ранг	Величина комплементарног подручија	Ранг
Градишка	2027	7	65420	7	25974	9
Дервента	-301	23	-9714	23	-30720	23
Брод	-1	22	-32	22	-3209	21
Бијељина	2740	5	88432	5	40832	6

¹⁰ Просторни План Републике Српске, Урбанистички завод РС, Бања Лука, 1996.

¹¹ Живак, Н. (2007): Посавска развојна осовина Републике Српске (дипломски рад), Београд.

¹² Величина комплементарног подручија појединих центара, изражена је у броју становника. Ова вриједност одражава број становника који гравитира ка појединим центрима укључујући и општинска подручја центара.

Извор: Статистички завод Републике Српске, процјена 2001. година

Приоритетни правци, мрежа насеља и центри развоја

У Републици Српској издвајају се двије развојне осовине:

- Развојна осовина Бијељина – Нови Град (трансверзалног правца пружања),
- Развојна осовина Бијељина – Требиње (лонгитудиналног правца пружања).

На првој развојној осовини налази се 13 привредних центара од којих је највећи Бања Лука. Од тог броја седам центара је лоцирано око 10 km од државне границе са Републиком Хрватском (Нови Град, Српска Костајница, Козарска Дубица, Градишка, Србац, Брод, Шамац).¹³

¹³ Просторни План Републике Српске, Урбанистички завод РС, Бања Лука, 1996.

Природни, антропогени и изграђени инфраструктурни потенцијали омогућавају интензиван привредни развој простора Посавске развојне осовине: аграрних рејона (ратарство, повртларство, воћарство, сточарство, риболовство); рударско-геолошких рејона (гвожђе, грађевинске сировине); хидро-геолошких рејона; инфраструктурних рејона (путеви, пруге, далеководи).

На основу процјене Републичког завода за статистику РС у 1996. години, у посавској развојној осовини је егзистирало 75% укупног становништва Републике Српске. Гравитационо подручје посавске развојне осовине у РС (25.053 km²) је површине 13.153 km² а чине га три комплементарна подручја (Бањалучко подручје са центром Бања Лука, Посавина са центром Дервента и Семберија са центром Бијељина) од чега је највећи дио погодан за аграрну производњу, локацију индустријских погона, развој инфраструктуре и ширење и развој мреже насеља и центара. Ово је простор који омогућава улагање великих новчаних средстава и с обзиром на повољан саобраћајно-географски положај и постизање високих производних ефеката и профита. На убрзанији развој утицало би интензивније коришћење ријеке Саве као пловног међудржавног пута (воденог саобраћаја) и аеродрома у Бањој Луци (ваздушног саобраћаја). Изградњом пруге од Милошевца до Бијељине употпунити ће се и жељезнички саобраћај посавске осовине, уз напомену да изградња поменуте дионице пруге мора бити праћена и реконструкцијом и обновом постојеће, а касније и њеном модернизацијом. Наведене карактеристике и потребна улагања ће позитивно утицати на повећање значаја посавске развојне осовине у односу на правац Београд – Загреб сјеверно од ријеке Саве. То би омогућило и брже повезивање овог правца даље на исток према Шапцу, Ваљевоу и Београду, и према западу ка Карловцу, Ријечи и Западној Европи.

Имајући у виду високе трошкове улагања у развој жељезничке мреже у наредном периоду приоритет треба дати изградњи и модернизацији путне мреже, а посебно обнове путног правца Нови Град – Бијељина. Тек са обновом привреде, атрактивне и за сусједне државе, створиће се услови и за изградњу квалитетнијих саобраћајница и њихово међусобно повезивање. За ово постоје повољни услови дуж већег дијела посавске развојне осовине предходно наведени.

Стање урбаних структура и комуналне опремљености није задовољавајуће у урбаним центрима посавске осовине. Очигледно је ријеч о дуготрајној и дубоко укорјењеној кризи развоја центара. Нужно је обезбиједити вријеме

за санацију те кризне ситуације, ради развоја у квалитативном и квантитативном смислу. Мрежа насеља је неравномјерна и без задовољавајуће функционалне организације. Посебна пажња се посвећује досадашњем раскораку између појединих центара, који имају значајну позицију, или ће је имати у блиској будућности а недовољно су развијени (Градишка са значајном ивичном и саобраћајном позицијом; Бијељина са важном саобраћајном позицијом и са недовољно развијеним функцијама). Услед дезинтеграције СФРЈ у посљедњој деценији XX вијека, са великим проблемима (деаграризација, депопулација) се суочавају рурална насеља у Посавини, тај проблем је нужно што брже превазићи и омогућити почетак привредног и друштвеног развоја.

Мрежа насеља и центри развоја

Мрежа насеља, може се рећи, да датира чак из илирских времена, а у римско доба та мрежа је била и просторно одређена што значи да је наслеђен основни распоред насеља и центара. Интензивна индустријализација и модернизација саобраћајне мреже у друој половини XX вијека утиче на јачање процеса урбанизације.¹⁴ Процент градског становништва је у експанзији, а градови се шире на околна рурална насеља. Повећава се и број функција многих градова. Трансформацијом бивше БиХ и стварањем Републике Српске настају нови услови и потреба за планским дефинисањем мреже насеља и центара и планирања њеног развоја.

Природни потенцијали и инфраструктура чине основне факторе развоја и концентрације привредних активности и густина насељености. Саобраћајну мрежу посавске осовине чине магистрални и регионални путни правци који повезују центре са приближно истом удаљеношћу (око 50 km).

Формирање мреже насеља и центара резултат је дуготрајних узрочно-последичних односа низа друштвено-економских фактора и историјских збивања на овом простору. На простору сјеверо-западне Републике Српске (посавска развојна осовина) највећи број градова – општинских центара припада категорији од 10 000 до 20 000 хиљада становника.¹⁵

---

¹⁴ Тошић Д. (1999): Град у регији. Гласник Географског друштва Републике Српске. Св. 4. Бања Лука.

¹⁵ Просторни План Републике Српске, Урбанистички завод РС, Бања Лука, 1996.

Табела 3. – Број градских центара, ранга општинског центра, по утврђеним регионалним цјелинама¹⁶

Регион	Број градских насеља
Бањалучки и Приједорски	12
Добојски и Бијељински	9
Сарајевски-Зворнички	12
Србињско-Требињски	9

Извор: Етапни План Републике Српске 1996. година

Неравномјерни однос у економској структури становништва долази до изражаја у популационо развијеним центрима посавске осовине.

Табела 4. – Запослени у РС у септембру 2006. године по општинама

Назив општине	Примарни сектор	Секундарни сектор	Терцијарни сектор
Бијељина	526	13483	44876
Градишка	734	2972	6097
Брод	36	2012	1634
Нови Град	224	1474	3413
Шамац	236	857	1623
Дервента	197	2256	2958
Србац	456	1454	1014

Извор: „Статистички завод Републике Српске”

Више од 40% активног становништва примарне дјелатности је у пет општинских центара. Пољопривреда и друге примарне дјелатности нису типичне градске дјелатности, али је њихов значај за градска насеља у овом дијелу Републике Српске још увијек велики. Слично је и са терцијарним дјелатностима које у само три општинска центра имају доминантно мјесто (Бијељина, Градишка и Нови Град). У осталим општинским центрима највећи број становника запослен је у индустрији и грађевинарству, дакле у секундарним дјелатностима. Код већег броја активних насеља нема доминантне групе дјелатности него двије или три групе дјелатности имају

¹⁶ У поступку регионализације РС, по нодално-функционалном принципу примијељени су следећи критеријуми: облик и величина територије, географске предпоставке укупног и регионалног развоја, укупан број и територијални размјештај становништва, укупна мрежа насеља, постојеће функције урбаних центара, инфраструктура.

приближан проценат учешћа у укупном активном становништву. На пораст становништва у градовима утицале су секундарне дјелатности, а у оквиру њих индустрија. Улога терцијарних дјелатности на пораст градског становништва била је знатно мања, а кварталних још мања.

Најважнија обиљежја мреже градских насеља посавске развојне осовине огледају се у врло израженој поларизацији,¹⁷ развијеној структури активности и у неравномјерном размјештају. Поред јако израженог развоја мреже градова у периоду након Другог свјетског рата, она је доста ријетка. Поларизација мреже градова потиче од изразите доминације по броју становника, два градска подручија (Градишка и Бијељина).

Утицај мреже градова са становишта просторног домета испољава се на следећи начин:

- најчешће и најјаче у оквиру општине у којој се налазе;
- у оквиру дијела регионалне цјелине и
- ређе изван регионалне цјелине.

Утицај града на околна насеља, у оквиру општине у којој се налази испољава се двојачко:

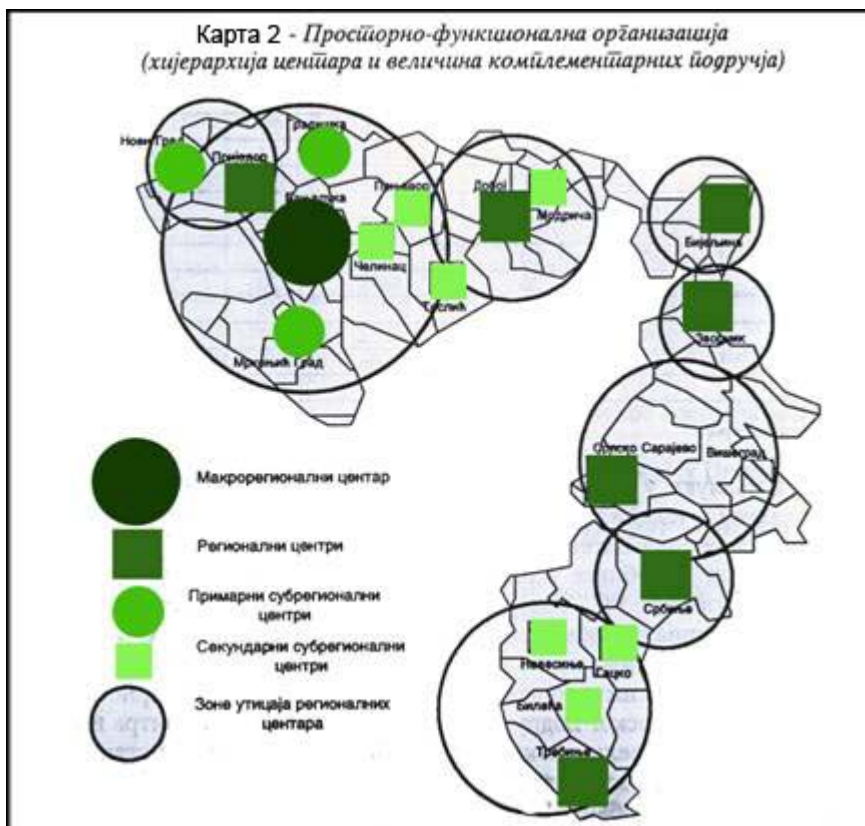
- подстакнут је развој оближњих насеља;
- изван овог непосредног и снажног утицаја града налази се појас насеља у коме је развој центра подстакло иселавање становништва.

Социјалистички процес индустријализације и деаграризације руралних подручија током XX вијека, снажно су се одразили на убрзану промјену структуре центара, њихове улоге и функције. На извјесним дијеловима територије постоје повољни услови за гушће насељавање и стварање већих агломерација. Изградња нове и модернизација постојеће саобраћајне мреже значајно ће утицати на развој општинских центара, међу којима ће се неки временом развити и у регионалне центре. У категорији регионалних центара су Градишка и Бијељина. По својој функционалној структури примарни регионални центар је Бијељина а секундарни Градишка.

---

¹⁷ Поларизација - теоријско разматрање неравномјерног регионалног развоја чији је родоначелник Francois Perouh. Теорија поларизације заснива се на разматрањима укупног процеса структурних промена: економских, социјалних и институционалних, па се може сматрати концептом глобалног развоја.

Функционална структура ових центара ће у наредном периоду претрпјети знатне измјене у циљу прилагођавања новим потребама.

Извор: Етапни просторни план Републике Српске 1996.

Инфраструктура

Дезинтеграциом СФРЈ створена су два ентитета (Република Српска и Федерација Босне и Херцеговине) што је довело и до нових разграничења, односно деобе територије некадашње Републике БиХ. Подјелени су сви инфраструктурни системи, пруге, путеви, телекомуникационе и друге инфраструктуре укључујући и комуналне.

Саобраћајна инфраструктура

Железнице

У послеријатном периоду (1995-2000.) приступило се обнови жељезничког саобраћаја. Учинак система жељезничког саобраћаја у Републици Српској данас је сведен на 15% од предратног обима. У периоду до 2010. године Просторним планом РС у посавској развојној осовини предвиђена је изградња пруге Бања Лука – Градишка, повезивање центра Брод са жељезницом, изградња другог колосјека магистралних пруга Шамац – Добој и изградња пруге Бијељина – Лешница. У периоду до 2015. године, предвиђен је главни ремонт пруге Шамац – Добој и изградња пруге Бијељина – Брчко – Шамац, са реконструкцијом дионице Бијељина – Шид, у договору са Србијом и електрификација пруге Шамац – Брчко – Бијељина – Шид.

Путеви

Путна мрежа Републике Српске претрпјела је велике штете 90-тих година. Истовремено, разграничењем ентитета многи путеви су битно промијенили значај. Мрежа путева вишеструко не задовољава. То се најприје односи на густину путне мреже, низак ниво услуге и слаба је повезаност са окружењем. Побољшање путне мреже захтјева велики рад и велика инвестициона средства. Општи циљеви су: рационалност мреже, повезаност са окружењем, интегрисање у Европску унију, финансијски ресурси. Што се тиче приоритета развоја, а односе се свакако на посавску развојну осовину су: изградња обилазнице око Бијељине (која је дијелом завршена), изградња прве дионице аутопута Градишка – Бања Лука, изградња аутопута Модрича – Брчко – Бијељина, реконструкција примарне путне мреже, реконструкција секундарне путне мреже, оспособљавање објеката за већа саобраћајна оптерећења (ЕПРС, 1996).

Водни саобраћај

У бившој БиХ пловни путеви су коришћени на ријеци Сави (343 km). На осталим водотоцима пловидбе није било. Скромна мрежа пловних путева одражавала се и на транспорт робе. Ријека Сава има врло неравномјеран хидролошки режим и у сушним љетним мјесецима јављају се врло ниски водостаји. То условљава обуставу пловидбе или се плови под веома отежаним околностима. Међутим, у том периоду потребе за превозом роба су највеће. Ограничење пловидбе на појединим дионицама ријеке Саве

узроковано је појавом минималних водостаја. Да би се временско трајање ограничења пловидбе svelo на што мању мјеру и да би се могло пратити ограничење на појединим секторима вршена су различита истраживања. Добијени резултати послужили су као добра подлога и за прогнозу годишњих и вишегодишњих трошкова одржавања пловног пута ријеке Саве. Садашње стање на простору бивше Југославије зауставило је све активности на пловидби ријеком Савом. И поред повољних услова за саобраћај протеклих деведесет година није скоро ништа урађено на изградњи нових пловних путева. На ријеци Сави, у средњем току, радило се на одржавању пловног пута у скромном обиму и са скромним средствима. За обављање пловидбе изграђене су луке Брчко и Шамац. Пристаништа су формирана у Градишци, Броду, Орашју, Српцу, Рачи и на ушћу Уне у Јасеновцу. У Броду је на потезу локације рафинерије нафте формирано пристаниште шлепова за превоз нафте. Стање објеката у лукама и на пристаништима веома је лоше. Највећа оштећења, су на објектима који су били и највише изграђени – у лукума Брчко и Шамац. Основни циљ дугорочног развоја ријечног саобраћаја у посавској осовини развоја јесте проглашење ријеке Саве међународним пловним путем по међународним правилима и критеријумима, и по истим правилима обезбиједити економске услове функционисања служби на пловном путу. У том смислу приоритетни послови су: рјешавање и усаглашавање правних односа међу државама на граничном дијелу пловног пута; уклањање свих препрека из пловног пута (порушени мостови и потопљена пловила); утврђивање критеријума и техничких прописа међу државама; утврђивање обима и врсте роба за транспорт пловним путем ријеке Саве; утврђивање обима штета на лукама и пристаништима и одређивање приоритетних радова.

Ваздушни саобраћај

Развојем ваздушног саобраћаја омогућава се брже кретање људи и добара унутар посавске осовине, као у на релацији ван земље. У циљу стварања услова за што боље и рационалније повезивање простора ваздушним саобраћајем, а пратећи трендове ваздушног саобраћаја у свијету и Европи, неопходно је у периоду до 2015. године: модернизовати и реконструисати постојећи међународни аеродром у Бања Луци; изградити међународни аеродром Источно Сарајево; интензивирати модернизацију постојећих и изградњу мањих аеродрома у Републици намјењених за пословна и туристичка путовања у локалном саобраћају, за обављање спортских активности и пољопривредне дијелатности. Локације у којима се обављају

већ неке активности су Приједор и Бијељина (Просторни план Републике Српске 1996-2015).

Цјевоводни транспорт

Познато је да је увоз плина из Русије за велике потрошаче економски оправдан. У сјеверном дијелу Републике Српске такви потрошачи постоје: ЦЕЛПАК – Приједор; ИНЦЕЛ – Бања Лука, ЛЕВИТА - Градишка; УКРИНА – Дервента. Из тих разлога просторним планом Републике Српске (1996-2015) је предвиђена изградња магистралног плиновода који би повезивао сва већа мјеста у овом дијелу Републике Српске: Нови Град, Приједор, Бања Лука, Прњавор, Дервента, Модрича, Брчко и Бијељина. Поменути плиновод везао би се на магистрални плиновод у Срему. Предвиђено је такође и неколико већих прикључака на магистрални плиновод: Бања Лука – Лакташи; Градишка – Србац; Дервента – Брод; Модрича – Шамац. За потрошаче у источном дијелу Републике Српске предвиђена је траса са прикључењем код Зворника на постојећи плиновод. Преко нафтног терминала у Броду Република Српска је укључена је у нафтовод бивше Југославије.¹⁸

Закључна разматрања

Сјеверо-западни дио Републике Српске има изразито неразвијену просторно функционалну структуру која се одликује:

- малим бројем нодуса високог хијерархијског нивоа;
- неравномјерном просторном дистрибуцијом у погледу размјештаја нодуса;
- великим одступањима у погледу просторне концентрације веза саобраћајница.

На основу тога можемо закључити да западни дио Републике Српске има неповољна обиљежја просторно функционалне структуре што се одражава на веома низак степен хомогености и висок степен функционалне дезинтегрисаности. Као рјешење за умањење поменутих негативних утицаја издвајају се потенцијалне просторне и функционалне осовине развоја ка којима треба усмјеравати будуће процесе у систему. Оптимално рјешење би било да градови (Нови Град, Градишка, Србац, Дервента, Шамац и Бијељина) постану и основне регионалне јединице у административно, организационом и управљачком смислу регионалне организације западног дијела Републике Српске

¹⁸Просторни План Републике Српске, Урбанистички завод РС, Бања Лука, 1996.

Conclusion

The north-western part of Republic of Srpska has an extremely undeveloped spatial functional structure characterized by:

- Small number of nodes of high hierarchy level
- Uneven spatial distribution in the nodal arrangement.

High deviations in the spatial concentration of the lines of communication.

Therefore, we can conclude that the western part of Republic of Srpska has negative characteristics of spatial-functional structure that is reflected in the low consistency level and high level of functional disintegration. As a solution for the reduction of mentioned negative influences the potential spatial and functional axes of development are suggested. The future processes of the system should be directed towards them. An optimal solution is the orientation of towns (Novi Grad, Gradiška, Srbac, Derventa, Šamac and Bijeljina) to become the fundamental regional units in administrative, organizational and managerial sense of the regional organization in the western part of Republic of Srpska.

Литература

Бајић Д. (2002): Градски центри развоја и њихов значај у регионалној организацији Републике Српске. Географско друштво Републике Српске, Гласник, Бања Лука.

Бајић Д. (2005): Друмски саобраћајни систем као фактор просторно функционалне организације Републике Српске (магистарска теза), Београд.

Живак Н. (2007): Посавска развојна осовина Републике Српске (дипломски рад), Географски факултет Универзитета у Београду, Београд.

Тошић Д. (1999): Град у регији. Гласник Географског друштва Републике Српске, Св.4, Бања Лука.

Тошић Д, Крунић Н. (2004): Урбане агломерације у функцији регионалне интеграције Србије и југоисточне Европе. Географско друштво Републике Српске, Гласник, Бања Лука.

Документација Статистичког завода Републике Српске, 1991.

Етапни План Републике Српске, Урбанистички завод РС, Бања Лука, 1996.